

## Socialutskottets yttrande 2024/25:SoU2y

# Förbättrade levnadsvillkor för utlänningar med tillfälligt skydd

---

## Till socialförsäkringsutskottet

Socialförsäkringsutskottet har beslutat att ge socialutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2023/24:151 Förbättrade levnadsvillkor för utlänningar med tillfälligt skydd och de motioner som väckts med anledning av propositionen i de delar dessa berör socialutskottets beredningsområde.

Socialutskottet begränsar sitt yttrande till de delar av propositionen som berör förslag till ändringar i lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade och lagen om statligt tandvårdsstöd samt motionerna 2023/24:2917 (V) yrkande 5, 2023/24:2918 (S) yrkande 2, 2023/24:2920 (MP) yrkandena 2–4 samt 2023/24:2922 (C) i den del motionen rör insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Socialutskottet föreslår att socialförsäkringsutskottet tillstyrker regeringens lagförslag i berörda delar och avstyrker motionsförslagen.

I yttrandet finns fyra avvikande meningar (S, V, C, MP).

# Utskottets överväganden

## Förbättrade levnadsvillkor för utlänningar med tillfälligt skydd

### Propositionen

#### *Propositionens huvudsakliga innehåll*

I propositionen föreslår regeringen bl.a. att en utlänning som har beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd ska kunna folkbokföras tidigare än vad nuvarande reglering tillåter. Det lämnas också förslag för att säkerställa att en utlänning som har beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd och som arbetar ska ha rätt till arbetsbaserad föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning. Förslagen syftar till att förbättra levnadsvillkoren för utlänningar som har beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd och ge dem större möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden på ett ändamålsenligt och samhällsekonomiskt effektivt sätt. Det föreslås samtidigt vissa ändringar för att förtydliga nuvarande regelverk, bl.a. att en utlänning som har ett uppehållstillstånd med tillfälligt skydd, eller uppehållstillstånd efter tillfälligt skydd, i regel inte ska vara försäkrad för bosättningsbaserade förmåner enligt socialförsäkringsbalken eller ha rätt till insatser med stöd av lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 november 2024.

#### *Insatser för särskilt stöd och särskild service*

I propositionen föreslås att en utlänning som har ett uppehållstillstånd med eller efter tillfälligt skydd inte ska ha rätt till insatser enligt LSS.

Regeringen anför att de ändringar i folkbokföringslagen (1991:481) som föreslås i propositionen innebär att en utlänning som har beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd ska kunna folkbokföras tidigare än vad nuvarande reglering tillåter. Det anføres också att om en sådan utlänning folkbokförs kommer han eller hon inte längre att omfattas av personkretsen i 1 § första stycket 2 lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Enligt regeringen innebär detta att en utlänning som är i behov av stöd och insatser, utan hinder av den specialregel som finns i 1 § andra stycket lagen om mottagande av asylsökande m.fl., kommer att kunna ansöka om stöd och insatser enligt socialtjänstlagen (2001:453), vilket enligt regeringen innebär en möjlighet att uppnå bättre levnadsvillkor. Regeringen anser, vilket bl.a. Myndigheten för delaktighet för fram, att det är av stor vikt att personer med funktionsnedsättning som har särskilda behov får tillgång till det stöd de behöver för att kunna få och upprätthålla en god livskvalitet. Regeringen bedömer dock att eftersom utgångspunkten är att skyddet enligt

massflyktsdirektivet ska vara av tillfällig natur är det tillräckligt att eventuella behov av stöd och insatser för den aktuella gruppen kan ges enligt socialtjänstlagen. Regeringen föreslår därför att en utlänning som har ett uppehållstillstånd med tillfälligt skydd inte ska ha rätt till insatser enligt LSS. Detsamma föreslås gälla för den som har ett uppehållstillstånd efter tillfälligt skydd. Regeringen bedömer att en sådan ordning är förenlig med såväl massflyktsdirektivet som FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och inte innebär någon större skillnad mot nuvarande reglering av rätten till insatser för den som omfattas av massflyktsdirektivet. Förslaget gör regelverket tydligare för både enskilda och myndigheter, enligt regeringen.

### *Rätten till bosättningsbaserade förmåner enligt socialförsäkringsbalken och statligt tandvårdsstöd*

Regeringen föreslår att statligt tandvårdsstöd ska få lämnas om patienten när tandvårdsåtgärden påbörjas har beviljats uppehållstillstånd med eller efter tillfälligt skydd och omfattas av en regions ansvar enligt tandvårdslagen (1985:125). Enligt förslaget ska rätten till statligt tandvårdsstöd vara tidsbegränsad och upphöra att gälla vid utgången av 2026.

Enligt regeringens mening finns det goda skäl till att statligt tandvårdsstöd bör kunna lämnas om patienten när tandvårdsåtgärden påbörjas har ett uppehållstillstånd med eller efter tillfälligt skydd. För att tandvårdsstöd ska få lämnas bör det dessutom krävas att patienten omfattas av en regions ansvar att erbjuda tandvård enligt 5 § tandvårdslagen, vilket innebär att han eller hon ska vara bosatt i en region. Till skillnad mot förslaget i utkastet till lagrådsremiss föreslås det i propositionen ändringar i detta syfte i lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd. Vidare anför att regeringen har tillsatt en utredning som ska lämna förslag på ett förstärkt högkostnadsskydd för tandvård (S 2022:12). För att förbereda för en eventuell reform där äldre som har sämst munhälsa ska prioriteras bedömer regeringen att de föreslagna ändringarna bör vara tidsbegränsade och upphöra att gälla vid utgången av 2026.

### **Motionerna**

I kommittémotion 2023/24:2918 av Anders Ygeman m.fl. (S) yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om att rätten till statligt tandvårdsstöd för de utlänningar som har beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd ska gälla även efter utgången av 2026. Motionärerna anför att de delar regeringens bedömning att det är rimligt att det statliga tandvårdsstödet omfattar utlänningar som har ett uppehållstillstånd med eller efter tillfälligt skydd. Däremot ifrågasätter motionärerna att rätten ska vara tidsbegränsad och upphöra vid utgången av 2026 på de skäl som regeringen anför. Motionärerna menar att det är lämpligare att sluttiden för nuvarande regelverk i stället bestäms i samband med att en proposition om en ny tandvårdsreform lämnas till riksdagen.

I kommittémotion 2023/24:2917 av Tony Haddou m.fl. (V) yrkande 5 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma med förslag som innebär att en utlänning som har beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd ska ha rätt till insatser enligt LSS. I motionen anförts att regeringens förslag om att en sådan person inte ska ha rätt till insatser enligt LSS riskerar att leda till svårigheter för dessa personer att delta i samhället på lika villkor och strida mot principen om icke-diskriminering och rätten till ett fullvärdigt och anständigt liv samt hjälp att aktivt delta i samhället enligt barnkonventionen. Vidare anförts att regeringens förslag innebär att en sådan person kommer att bli hänvisad till att ansöka om stöd enligt socialtjänstlagen. Enligt motionärerna innebär detta i sin tur att insatserna kommer att ges på en mycket lägre nivå än insatser som ges enligt LSS eftersom socialnämnden endast är skyldig att bistå med insatser för att uppnå en skälig levnadsnivå enligt socialtjänstlagen, medan insatser enligt LSS ska tillförsäkra personen goda levnadsvillkor.

I kommittémotion 2023/24:2922 av Jonny Cato m.fl. (C) föreslås ett tillkännagivande om att en person som har ett uppehållstillstånd med eller efter tillfälligt skydd och som i övrigt uppfyller kraven för folkbokföring bl.a. ska ha rätt till insatser enligt LSS. I motionen anförts att de ukrainare som vistas i Sverige med eller efter tillfälligt skydd har varit här i två år under mycket begränsade förutsättningar och i ovisshet om vilken möjlighet som kommer att finnas för dem att stanna kvar här i landet. Med hänsyn till detta anser motionärerna att dessa ukrainare bör få samma rättigheter vid folkbokföring som andra personer som beviljas uppehållstillstånd.

I kommittémotion 2023/24:2920 av Annika Hirvonen m.fl. (MP) yrkande 2 föreslås att riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. I yrkande 3 föreslås att riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i lagen om statligt tandvårdsstöd (lagförslag 2.6). I yrkande 4 föreslås att riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i lagen om statligt tandvårdsstöd (lagförslag 2.7). Motionärerna anför att de välkomnar regeringens initiativ till att ge ukrainare rätt att folkbokföra sig men anser att regeringens förslag i flera delar inte är tillräckligt. Enligt motionärerna bör ukrainska flyktingar som har skydd genom massflyktsdirektivet få samma sociala förmåner som andra flyktingar som har uppehållstillstånd.

### Utskottets ställningstagande

När det inledningsvis gäller rätten till insatser som omfattas av LSS delar utskottet regeringens bedömning att det mot bakgrund av att skyddet enligt massflyktsdirektivet ska vara av tillfällig natur är tillräckligt att stödet och insatserna ges enligt socialtjänstlagen till en utlänning som har ett uppehållstillstånd med eller efter tillfälligt skydd.

När det sedan gäller rätten till statligt tandvårdsstöd menar utskottet, i likhet med regeringen, att det finns goda skäl till att statligt tandvårdsstöd bör kunna

lämnas om patienten när tandvårdsåtgärden påbörjas har ett uppehållstillstånd med eller efter tillfälligt skydd. Vidare anser utskottet att ändringarna i lagen om statligt tandvårdsstöd bör vara tidsbegränsade på det sätt som regeringen föreslagit i propositionen.

Socialutskottet anser därför att socialförsäkringsutskottet bör tillstyrka regeringens förslag till ändring i lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade och lagen om statligt tandvårdsstöd samt avstyrka motionerna 2023/24:2917 (V) yrkande 5, 2023/24:2918 (S) yrkande 2, 2023/24:2920 (MP) yrkandena 2–4 och 2023/24:2922 (C) i den del motionen rör insatser enligt LSS.

Stockholm den 24 september 2024

På socialutskottets vägnar

*Christian Carlsson*

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Christian Carlsson (KD), Fredrik Lundh Sammeli (S), Carina Ståhl Herrstedt (SD), Johan Hultberg (M), Yasmine Bladelius (S), Carita Boulwén (SD), Mikael Dahlqvist (S), Jesper Skalberg Karlsson (M), Anna Vikström (S), Leonid Yurkovskiy (SD), Gustaf Lantz (S), Malin Höglund (M), Karin Rågsjö (V), Christofer Bergenblock (C), Mona Olin (SD), Ulrika Westerlund (MP) och Lina Nordquist (L).

# Avvikande meningar

## 1. Förbättrade levnadsvillkor för utlänningar med tillfälligt skydd (S)

Fredrik Lundh Sammeli (S), Yasmine Bladelius (S), Mikael Dahlqvist (S), Anna Vikström (S) och Gustaf Lantz (S) anför:

Vi delar regeringens och utskottets bedömningar att det är rimligt att det statliga tandvårdsstödet omfattar utlänningar som har ett uppehållstillstånd med eller efter tillfälligt skydd men ifrågasätter att rätten ska vara tidsbegränsad och upphöra vid utgången av 2026 på de skäl som regeringen anför. Regeringen hänvisar till att en ny reform på tandvårdsområdet är att vänta. Eftersom reformen nu utreds är det enligt vår mening lämpligare att sluttiden för nuvarande regelverk i stället bestäms i samband med att en proposition om en ny tandvårdsreform lämnas till riksdagen.

Enligt vår mening bör socialförsäkringsutskottet därför tillstyrka motion 2023/24:2918 (S) yrkande 2.

## 2. Förbättrade levnadsvillkor för utlänningar med tillfälligt skydd (V)

Karin Rågsjö (V) anför:

Regeringens ambition att förbättra levnadsvillkoren för personer som har beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd är välkommen, men jag anser att regeringens förslag inte förbättrar levnadsvillkoren för de ukrainska flyktingarna. Att denna grupp inte ska ha rätt till insatser enligt LSS riskerar enligt min mening att leda till svårigheter för dessa personer att delta i samhället på lika villkor och strida mot principen om icke-diskriminering och rätten till ett fullvärdigt och anständigt liv samt hjälp att aktivt delta i samhället enligt barnkonventionen. Vidare innebär regeringens förslag att en person som tillhör gruppen kommer att bli hänvisad till att ansöka om stöd enligt socialtjänstlagen. Jag menar att detta i sin tur innebär att insatserna kommer att ges på en mycket lägre nivå än insatser enligt LSS, eftersom socialnämnden endast är skyldig att bistå med insatser för att uppnå en skälig levnadsnivå enligt socialtjänstlagen, medan insatser enligt LSS ska tillförsäkra personen goda levnadsvillkor.

Enligt min mening bör socialförsäkringsutskottet därför tillstyrka motion 2023/24:2917 (V) yrkande 5.

### **3. Förbättrade levnadsvillkor för utlänningar med tillfälligt skydd (C)**

Christofer Bergenblock (C) anför:

Jag anser att det är viktigt att de som flytt från Ukraina till Sverige ska få långsiktiga förutsättningar att stanna kvar i landet. Det aktuella förslaget innebär fler rättigheter än i dag men färre rättigheter än för alla andra personer som är bosatta i Sverige. Förslaget utgår också från att massflyktingarna kommer att få ett s.k. uppehållstillstånd efter tillfälligt skydd som på sikt bygger på ett återvändande till hemlandet. Jag menar att regeringens proposition därför inte innebär en permanent lösning. De ukrainare som vistas i Sverige med eller efter tillfälligt skydd har varit här i två år under mycket begränsade förutsättningar och i ovisshet om vilken möjlighet som kommer att finnas för dem att stanna kvar här i landet. Enligt min mening bör en person som har ett uppehållstillstånd med eller efter tillfälligt skydd och som i övrigt uppfyller kraven för folkbokföring ha rätt till bl.a. insatser enligt LSS.

Enligt min mening bör socialförsäkringsutskottet därför tillstyrka motion 2023/24:2922 (C) i den del som handlar om insatser enligt LSS.

### **4. Förbättrade levnadsvillkor för utlänningar med tillfälligt skydd (MP)**

Ulrika Westerlund (MP) anför:

Jag välkomnar regeringens initiativ till att ge ukrainare rätt att folkbokföra sig men anser att regeringens förslag i flera delar inte är tillräckligt. Ukrainska flyktingar som har skydd genom massflyktsdirektivet bör enligt min mening få samma sociala förmåner som andra flyktingar som har uppehållstillstånd.

Enligt min mening bör socialförsäkringsutskottet därför med bifall till motion 2023/24:2920 (MP) yrkandena 2–4 avstyrka förslagen i propositionen om lag om ändring i lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade och lagarna om ändring i lagen om statligt tandvårdsstöd.